

Innehållsförteckning

Inledning	2
Frank Rosenius	3
Olle Jonsson	6
Nils Daag	8
Paneldebatt (Bo Huldt, Rosenius, Jonsson, Daag)	11
Göran Persson	16

Sammandrag och referat av Folk och Försvars och Utrikespolitiska Institutets seminarium onsdagen den 10 mars 1999: Sveriges framtida säkerhetspolitik.

Inledning

I Folkets Hus i Stockholm samlades den 10 mars 1999 över 400 deltagare för att under en halvdag lyssna till olika föredrag och paneldiskussioner om Sveriges framtida säkerhetspolitik. Seminariet arrangerades av Centralförbundet Folk och Försvar och Utrikespolitiska Institutet.

Detta är ett sammanfattande referat av samtliga föreläsares tal, utarbetat av Stockholm Research Unit AB, mars 1999.

Moderator: Anders Mellbourn, direktör Utrikespolitiska Institutet

Välkomsthälsning: Inger Ohlsson, ordförande Folk och Försvar

Föreläsare: Frank Rosenius, viceamiral och stf ÖB
Olle Jonsson, stabsofficer Nato Civil Emergency Planning Directorate
Nils Daag, ambassadör Sveriges OSSE-delegation i Wien
Göran Persson, statsminister

I panelen deltog: Frank Rosenius
Olle Jonsson
Nils Daag
Bo Huldt, professor Försvarshögskolan

Frank Rosenius

Vice amiral och stf ÖB

- Försvarsmakten har fått en tydligare roll som stöd för säkerhetspolitiken.
- På sikt bör vi sätta ihop nordiska förband med sjö- och flygstridskrafter.
- Inför direktutbildning för internationella insatser i anslutning till grundutbildningen.

Förr och under det Kalla krigets dagar skulle försvarsmakten utnyttjas först när vår säkerhetspolitik misslyckats. Våra uppgifter var starkt knutna till egna territoriet; formella begränsningar och politisk återhållsamhet omgav t.ex. marin- och flygverksamheten.

Idag är en kompetent försvarsmakt nödvändig för att Sverige ska kunna göra sig hörd och påverka krisdrabbade delar av Europa och övriga världen. Baltikum och forna Jugoslavien är i fokus just nu. Mellanöstern och Kaukasus kan snabbt bli nya krisområden där svensk militär kan bli efterfrågad.

Mot denna bakgrund ska vi fortsätta att utveckla försvarsmakten som ett effektivt säkerhetspolitiskt instrument för att utnyttjas i hela bredden av kända och i framtiden osäkra uppgifter. Detta ska ske samtidigt som vi åläggs kraftiga besparingar. Försvarsmakten måste balansera kraven på internationella åtaganden med övergripande krav på att upprätthålla territoriell integritet och möta väpnat angrepp.

Även om risk för militärt angrepp idag är avlägset är det mera en fråga *när* än *om* Ryssland åter har en stark militär förmåga.

Östersjöområdet är i centrum för vårt intresse och stöd. Trots icke obetydliga insatser gör vi inte tillräckligt. Vi kan t.ex. göra mer på utbildningssidan, ge mer personella stöd i uppbyggnadsfasen och vara mer generösa med delar av vårt överskottslager. Det gäller att få med dessa länder i västerländskt tänkande, utveckla ledarskap och demokratiska processer. Vi har en unik möjlighet att tidigt påverka den unga generationen i dessa länder.

En verksamhet som påverkar försvarsmakten mycket påtagligt är deltagandet i Natos Partnerskap för fred (PFF). Vi bör överväga att mer eller mindre fullt ut tillämpa PFF-rutiner i svenska försvaret; d.v.s Nato-rutiner. Om vi gör det blir varje PFF-övning och alla internationella insatser mycket lättare att genomföra. Behov av förberedelser reduceras avsevärt. Vi sparar pengar.

PFF-övningarna bör ses som en naturlig del av vår nationella utbildnings- och övningsverk-samhet. Istället för de tidigare ganska dyra försvarsmaktövningarna uppnås samma sak inom ramen för PFF. Vi måste anpassa det utpräglade nationellt inriktade svenska försvaret till de krav som uppstår vid insatser utomlands.

Några aktuella områden:

- Vår näst intill obefintliga förmåga till taktisk samverkan mellan mark- och flygförband måste åtgärdas - i Nato är detta rutin.
- Vårt underhållssystem som är utformat för insatser inom det egna territoriet måste förändras så att vi kan uppträda långt utanför landets gränser. Förbanden måste förstärkas. Transportresurser skapas (vi bör överväga sjötransporter som är mer kostnadseffektiva).
- Enligt försvarsberedningens förslag till krav på insatsförmåga i internationell miljö har sjö- och flygstridskrafterna begränsats till vårt omedelbara närområde. Jag menar att den framtida utvecklingen i försvarsmakten, oavsett denna typ av specialinriktning, ändå kommer att utvecklas mot bred internationell operabilitet. I praktiken kommer även marinen och flyget att kunna lösa alla uppgifter inom den fredsfrämjande verksamheten - om inte annat genom PFF-övningarna.

Försvaret av landet är och förblir den viktigaste uppgiften för försvarsmakten. Det är också en nödvändig förutsättning för att vi ska kunna delta i fredsframtvängande insatser. Men inom ramen för detta måste vi samtidigt inse att vi bör skaffa den utrustning och utbilda oss för den verksamhet som följer av ett bredare uppgiftsspektrum. Vi måste komma ifrån det förhärskande synsättet att endast det som ger framgång i en extrem duellsituation mot en stormakt också ska vara vägledande vid val av systemlösningar. Det var möjligen rätt under Kalla kriget - nu fordras större allsidighet och flexibilitet. Detta är en svår omställningsprocess för oss.

En annan aspekt på volym och kvantitet är att vi måste ha volym för att kunna delta i internationella insatser. Vi kommer inte att kunna delta med förband från alla specialfunktioner. Vi förmår inte att utbilda tillräckliga kvantiteter inom alla specialiteter - rekryteringsunderlaget kommer inte att räcka. Man kan räkna med att tio procent av en årsklass värnpliktiga ställer upp för internationell tjänstgöring. Att då korta värnpliktsutbildningen och skapa utrymme för fler värnpliktiga är ingen utväg.

För att säkerställa rekryteringsunderlaget vill jag pröva med direktutbildning för internationella insatser och att en sådan insats utomlands genomförs i direkt anslutning till grundutbildningen. Nuvarande kompletteringsutbildning reduceras vilket förbilligar insatsen.

För att kunna vidmakthålla organisationer som t.ex. SWERAP som står i beredskap för internationella insatser måste dessa utnyttjas då och då. Ett sätt är att koppla beredskapsstyrkan till pågående missioner, t.ex. att efter sex månaders beredskap i Sverige gå ut i en bestämd mission. Det tror jag skapar en mer vital organisation. Och på länge sikt bör vi utveckla SWERAP mot ett bataljonsförband, men för närvarande hindrar ekonomin det.

Inom ramen för det nordiska samarbetet diskuteras nu en uppsättning av en samnordisk brigad. I likhet med det konceptet bör också motsvarande förband sättas upp med sjö- och flygstridskrafter.

Fartygsförbundet bör organiseras mot bakgrund av Petersbergs-uppgifterna - krishantering i Europa. På motsvarande sätt bör vi på sikt sätta upp en nordisk flygstyrka. Här bör särskilt prövas om olika länder kan ta på sig ledartröjan för olika stödfunktioner som bastjänst och stridsledning.

Slutligen anser jag att det vore en stor fördel om vi kunde utveckla och sammanlänka alla länders radarsystem i Östersjöområdet. Sverige bör ta ett handgripligt initiativ i denna fråga.

Olle Jonsson

Stabsofficer Nato: Civil Emergency Planning Directorate

- Civilt samarbete med partnerskapsländerna har ökat betydligt.
- Sverige är aktivt drivande och har gott anseende.

Finns det ett samarbete om civila frågor inom Nato? Svaret är ja. Samarbetet har dessutom haft en mycket kraftig utveckling under senare år, i synnerhet inom ramen för PFF-samarbetet. Som chefen för Natos civila enhet, Francesco Palmeri har sagt: Tidigare planerade vi för kriget, nu planerar vi för freden.

Grundstrukturen i den civila enheten inom Nato består av Civil Emergency Planning Directorate - där ett tiotal personer arbetar. CEPD ryms inom en större avdelning som sysslar med infrastruktur och logistik. Avdelningen, som leds av en biträdande Nato-generalsekreterare, är en av fem avdelningar. Enheten arbetar för och stödjer en kommitté som är Natos högsta civila kommitté, direkt underställd Nordatlantiska Rådet, NACC. Enheten heter Senior Civil Emergency Planning Committé - SCEPCI.

SCEPCI sammanträder i ett antal olika fora; Nato-konstellationens alla medlemmar och partnerskapsländer, och på två nivåer. ”Permanent format” med ordförande för civila enheten och ”plenary format” med cheferna för de civila beredskapsorganisationerna i samtliga partnerländer.

Den civila enheten arbetar också med nio civila planeringskommittéer som är underställda den övergripande kommittéen. Dessa nio verkar inom det civila beredskapsområdet; t.ex. transport, industri, livsmedel, petroleum, medicin, skydd av civilbefolkning och telekommunikationer.

Det finns vidare flera dimensioner i detta arbete: Dels den politiska dimensionen som består av kommittéarbetet, dels den stödfunktion som finns till det politiska arbetet som består av det internationella sekretariatet vid Nato som är generalsekreterarens stab.

Vilka frågor arbetar man med inom dessa kommittéer? Vilka dokument styr den här verksamheten? Ett viktigt dokument är Ministerial Guidance - som fastställs av NACC vartannat år. Dokumentet ger inriktningen för det civila arbetet inom Nato. De övergripande målen, enligt det senaste dokumentet är:

- Crisis Management Arrangements - traditionella artikel 5-verksamheter
- Civilt militärt samarbete
- Samarbete med partnerländer

Man kan enligt min uppfattning skönja en viss nedtoning av de två första till förmån för det tredje området. Av de 69 aktiviteter som finns i partnerskapsprogrammet för 1999 inom området för civil emergency planning finns det ingen aktivitet som är artikel-5-relaterad. Det ger en bild av resursfördelningen inom den civila delen och kanske också prioriteringen.

Uppföljningen av Ministerial Guidance sker bl.a. genom en enkät. Senast den skickades ut till Nato-länderna inviterades även partnerskapsländerna att delta. Analysen av enkäten, samtal i kommittéerna osv ger sedan underlag till en ny Ministerial Guidance. I den senaste analysen säger man att kontakterna mellan Nato och partnerländerna har etablerats, de civila planeringskommittéerna har öppnats för partners. Rapporten avslutas med några rekommendationer; bl.a. att samarbetet ska fördjupas inom områden som lagstiftning, bilateralt regionalt samarbete, civilt och militärt samarbete inom främst fredstida katastrofinsatser.

Dessa levande dokument åskådliggör den förändring som har skett och sker inom det civila Nato. Dessutom pågår ett översynsarbete inom civil emergency planning: Hur ska det i framtiden se ut? Vem är det till för? Vilken roll ska kommittéerna ha i framtiden osv.

En del länder har konstaterat att kommittéerna inte är riktigt anpassade till dagens situation - de skapades ju under 50-talet. Frågan blir: Hur ska partnerskapsländernas intressen tillgodoses i de civila planeringskommittéerna?

Inom den civila enheten i Nato har, på ett ryskt initiativ, skapats en enhet: EADRCC - Euro Atlantic Disaster Respons Coordination Center. Nu håller detta center på att etableras, och uppgiften är att samordna katastrofinsatser, samverka med FN och arbeta med information. Vid översvämningskatastrofen i Ukraina hösten 1998 hade centret betydande uppgifter.

Svenska insatser inom det här området är bl.a. seminarier om lagstiftning. Vi bidrar aktivt inom crisis management, och står för en förändrad syn på crisis management. Just nu pågår t.ex. ett seminarium om millenieskiftesproblematiken. Sverige ordnar även kurser för internationella räddningsledare. Sverige har ett mycket gott anseende inom Nato på området civil emergency planning därför att vi tar så många initiativ och vårt tradition att samarbeta civilt-militärt.

Civil emergency planning är ett område inom Nato som har förändrats drastiskt. Från att vara ett relativt anonymt område med uppgift att stödja Natos militära operationer har det utvecklats till ett område med stor politisk betydelse.

I PFF-samarbetet är civil emergency planning ett okontroversiellt område som det är lätt att skapa enighet kring. Under en period var civil emergency planning den enda förbindelselänken mellan Nato och Ryssland. Jag tror att vi alla har mycket att vinna på att främja utvecklingen av det civila PFF-samarbetet.

Nils Daag

Ambassadör Sveriges OSSE-delegation i Wien

- OSSE - både en normativ och operativ organisation som gått från ord till handling.
- OSSE - successivt kompletterat och ibland övertagit mycket av FN:s traditionella fredsfrämjande arbete i Europa.
- OSSE:s centrala verksamhet - förebyggande åtgärder.

I fredsuppgörelsen om Kosovo planeras OSSE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) få bl.a. följande uppgifter:

- Organisera och övervaka val inom nio månader.
- Bygga upp demokratiska institutioner.
- Utbilda en ny poliskår.
- Bistå den ekonomiska återuppbyggnaden.

Detta är en formidabel utmaning.

OSSE:s närvaro i Kosovo är ett resultat av överenskommelsen mellan fredsmäklaren Richard Holbrooke och president Milosevic. OSSE fick i uppgift att verifiera överenskommelsen om eldupphör och stödja flyktingåtervändande. För många kom det som en överraskning att OSSE gavs en så stor och fredsbevarande uppgift, men i själva verket var det ett naturligt val.

OSSE har gått från ord till handling. Kosovo-uppdraget har inneburit att OSSE kommit i ramp-ljuset, och fått välförtjänt uppmärksamhet, och visar på OSSE:s förmåga till snabba, flexibla fredsfrämjande lösningar. OSSE är *både* en normativ och en operativ organisation.

Normer för staters agerande utvecklades successivt av OSSE:s föregångare ESK (Europeiska Säkerhetskonferensen). Från Helsingforsstadgan 1975 under kallt krig till Parisstadgan 1990 efter Berlinmurens fall då ett tydligt behov att stödja de nya länderna i fd Sovjet och fd Jugoslavien uppstod. Länderna behövde råd och hjälp för att kunna uppfylla de normer som överenskommit inom ESK:s och OSSE:s ram. Därmed inleddes OSSE:s verksamhet på fältet.

Den explosionsartade utvecklingen har inneburit att OSSE idag har ett 15-tal civila missioner som under senare tid vuxit markant. Störst är missionerna på Balkan. Fullt utbyggd uppgår Kosovo-insatsen till 2.000 personer.

Mandatet skiljer sig från fall till fall, varje konflikt är unik även om gemensamma nämnare i OSSE:s arbete är att värna demokrati och grundläggande mänskliga rättigheter-normer. OSSE har funnit skraddarsydda lösningar i varje enskilt land och verkar i olika skeden av en konflikt. OSSE:s insatser görs utmed hela konfliktskykeln. Fältmissionerna arbetar med:

- Förebyggande verksamhet.
- Krishantering och fredsbevarande.
- Post-konflikt-situationer (stöd till återuppbyggnad av ett demokratiskt civilt samhälle).

Nedan några exempel.

1) Förebyggande verksamhet: I Baltikum är arbetet inriktat på att underlätta integrering av den ryskspråkiga befolkningen. I Makedonien har OSSE-missionen funnits sedan 1992 med det primära syftet att motverka spridning av det krig som pågick i norra fd Jugoslavien. Tack vare OSSE:s och senare FN:s preventiva närvaro har Makedonien hittills sluppit krigets fasor.

OSSE har också särskilda instrument för just förebyggande verksamhet. Posten som Högkommissarie för nationella minoriteter innehas av Nederländernas fd utrikesminister van der Stoel, som lämnar sitt uppdrag vid årsskiftet. Sverige har föreslagit generalsekreteraren i Europarådet, Daniel Tarschys, som efterträdare. Högkommissariens uppgift är att så tidigt som möjligt agera för att förhindra att spänningar utvecklas till konflikter.

Förebyggande arbete är ofta en otacksam uppgift. Den ges inte samma uppmärksamhet i media som krig och våld. Men förebyggande åtgärder är och förblir centrala för OSSE:s verksamhet. Organisationen kan fungera som en brandvarnare.

2) Krishantering och fredsbevarande: I Kosovo har OSSE tilldelats svåra fredsbevarande uppgifter som utförs av OSSE:s civila och obehäpnade verifikatörer. Sverige deltar idag med närmare 80 personer. Verifikatörerna bidrar bl.a. till ökad stabilitet i området - genom deras närvaro har man hittills lyckats undvika en mer omfattande urladdning av konflikten.

3) Återuppbyggande efter konflikt: I Bosnien-Hercegovina gavs OSSE i Daytonavtalet 1995 tre viktiga uppgifter: Organisera och övervaka val, rustningskontroll och stöd till demokratiuppbyggnad. I Kroatien har OSSE idag två huvuduppgifter: Att stödja demokratiuppbyggnad i vid mening, och att övervaka och utbilda den nationella poliskåren i östra Slavonien, ett område där det också bor serber.

I många länder utan demokratisk tradition är det tyvärr vanligt att poliser begår brott mot de mänskliga rättigheterna. Att utbilda och övervaka poliser är därför en viktig fredsfrämjande insats. Hittills har det huvudsakligen varit FN som ansvarat för polisinsatser. I oktober förra året övertog OSSE FN:s polission i östra Slavonien. Det är första gången OSSE utför en sådan uppgift. Av 120 poliser från OSSE-medlemsländer deltar Sverige med ett tiotal.

OSSE har alltså successivt kompletterat och ibland övertagit mycket av FN:s traditionella fredsfrämjande arbete i Europa. En naturlig utveckling som inte alls var främmande för dem som skrev FN-stadgan för nu över 50 år sedan. Kapitel 13 anger att regionala organisationer ska ta ansvar för konfliktlösning i sin region. När FN-stadgan skrevs hade man Latinamerika i tankarna. Där fanns den regionala Organisationen för Amerikas Stater (OAS). Europa däremot saknade en så-dan organisation. OSSE har nu fyllt detta vakuum i och med ESK 1994 omvandlades till en regional organisation - OSSE.

Att OSSE tar ökat ansvar för konfliktlösning och konflikthantering sker således med FN:s goda minne. FN saknar helt enkelt resurser för att hantera alla krishärddar världen över. Men samtidigt är sannolikheten för framgång störst med samfälliga insatser från hela det internationella samfundet. Ett exempel är Kroatien där OSSE-missionen samarbetar bl.a. med FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) vad gäller flyktingåtervändande och med Europarådet vad gäller lagstiftningsfrågor. OSSE samarbetar även med frivilligorganisationer.

Den 18-19 november håller OSSE toppmöte i Istanbul. Vid mötet planeras antagande av två viktiga dokument vad gäller rustningskontroll (som tillhör OSSE:s mer traditionella uppgifter). Det är dels ett reviderat Wien-dokument om militära företroendeskapande åtgärder, dels ett reviderat avtal om konventionella stridskrafter i Europa (så kallat CFE-avtal). Vidare kommer toppmötet att anta en säkerhetsstadga - en fortsatt utbyggnad på den normativa grund som lades i Helsingfors och Paris. Stadgan ska tjäna som teoretisk grund för OSSE:s verksamhet under det nya århundradet i växelspel med den praktiska verksamheten på fältet.

Hittills har praktiken gått *före* den teoretiska utvecklingen: Så var det när den Nato-ledda truppinsatsen IFOR inrättades i Bosnien 1995. Så var det när OSSE:s Kosovo-insats beslutades. Verkligheten styr och då har OSSE visat sig vara det bästa instrument vi har för civilt fredsfrämjande i Europa.

Paneldebatt

Deltagare: Frank Rosenius, viceamiral och stf ÖB
 Olle Jonsson, stabsofficer Nato Civil Emergency Planning Directorate
 Nils Daag, ambassadör Sveriges OSSE-delegation i Wien
 Bo Huldt, professor Försvarshögskolan, inleder debatten

Moderator: Anders Mellbourn, direktör Utrikespolitiska Institutet. Moderatorns inlägg är nedan skrivna i kursiv stil.

Bo Huldt: I och med de internationella operationerna står det svenska försvaret inför en ny situation. Men redan 1956 gick den första svenska fredsbevarande styrkan ut. I början av 60-talet hade Sverige tre bataljoner ute, två i Kongo och en i Mellanöstern, så småningom ett flygvapen i Katanga etc etc. Idag talar vi oändligt mycket mer om dessa resurser och våra avsikter. Men i själva verket är vi mycket tunnare på marken än vad vi var när vi hade mindre att säga om saken i princip. Det finns ett samband mellan fredsorganisationen, totalförsvarets struktur och hur mycket som kan produceras. Här behövs mer av eftertanke och realism. Vi hade 30 brigader i början av 60-talet. Hur många vi kommer att ha nu vet vi inte - vi kan ju tänka oss, rent teoretiskt, helt nya koncept. Här ligger en stor utmaning och jag tror att vi talar oss runt problemet.

En annan sak som har med kompetens att göra är speciella förband. Ska vi utbilda särskilda förband som ska användas till detta och inget annat? En principiell fråga. Jag anser, till skillnad från Frank Rosenius, att vi inte ska utbilda speciella förband. Vi ska samma förband till fosterlandets försvar som till fredsbevarande operationer.

- **Allsidighet** eller arbetsfördelning. Vi har inte möjlighet att göra allting. Det kommer att innebära att partnerfrågorna blir viktigare. En viktig punkt är att det är fint att vara där men bättre att vara där med en pluton första dagen än med tusen man andra dagen. Detta är en stor svårighet som jag vill höra synpunkter om.
- **Mandatet.** Vi utgår alltid från att det är ett FN-mandat. Situationer kan uppstå när man inte får ett FN-mandat och då vara tvungen att ingripa i en humanitär operation. Olika nivåer på mandaten är också en del av framtidens geografi.
- **Partners.** Vi tenderar att falla tillbaka på det nordiska konceptet. Det talas nu om en nordisk brigad. Och man kan uppenbarligen även tänka sig nordiska flyg- och sjöstyrkor. Hur tänker vi oss detta i ett större sammanhang? Kan man föreställa ett slags regionalt östersjöiskt fredsbevarande koncept? Hur kommer våra relationer med Nato att utvidgas och utvecklas? Kommer även "den praktiken" att gå före verkligheten?

- **Civila insatser.** Rent praktiskt är dessa icke artikel 5-operationer. Man kan kanske hävda att ÖCB, till skillnad från Konungariket Sverige och i motsats till den svenska försvarsmakten, redan är medlem av Nato.

Frank Rosenius: För mig är det allsidighet att ett förband ska kunna klara en bred uppgiftskatalog. I den gamla planeringen var vi extremt inriktade på invasionsuppgifter vad gäller armén. Flyget och marinen har alltid haft territoriell integritet som en viktig uppgift. Allsidighet idag och i morgon är den internationella verksamheten som nu måste få spela en större roll vid utrustning och utbildning av förband. Sverige ska dock inte skapa alla typer av förband som stormakterna har.

Det väpnade angreppet ligger dock alltid som grund för vår basala kunskap - utan den utgångspunkten kan vi inte delta i fredsframtvängande operationer.

Krigsriskan är mindre än någonsin, men risken för enskild svensk krigsman att skadas eller dödas är förmodligen större än under Kalla kriget genom vårt engagemang i gråskaleaktiviteter. Detta dilemma; utbildning och folklig förankring, det rättsliga läget, hur ser det ut?

Frank Rosenius: Genom att vi bekänner oss till FN-stadgan har vi sagt att vi kan delta i kapitel 7-missioner, så rättsläget är att när väl riksdagen givit tillstånd för oss att delta har vi möjlighet att ingå i verksamheter där vapen kan utnyttjas. Det är därför det är så viktigt med väpnad strid i vår grundutbildning. Ett uppdrag kan ju starta som en fredlig aktion men sluta i kaos, Somalia är ett sådant exempel. Frivilligheten förstärker ju även den legala grunden. Vad gäller gråzonsområden så är det en mycket svår balansgång. De förband som är insatta nu i Bosnien lever enligt ett mycket väl utvecklat regelsystem, vilka vapen som får användas, och på vilket sätt. Rules of the engagements är sanktionerade på högsta politisk nivå.

Bo Huldt: Om man tittar på de operationer som Sverige varit inblandat i så visar historien att vi egentligen aldrig har identifierat rätt nivå i själva starten av operationen. Inom försvarsmakten fanns det t.ex. ett starkt motstånd mot den första Cypernbataljonen; man jämförde med Kongo och trodde att man skulle hamna i regelrätt krig. Man måste alltid utgå ifrån att ett uppdrag alltid kan bli helt annorlunda.

Nils Daag: Vad gäller mandatfrågan tillhör ju Sverige de länder som tydligast understryker att man måste ha ett FN- eller ett OSSE-mandat i botten. Och i OSSE handlar det om fredsbevarande uppgifter - inte fredsframtvängande. När det gäller Kosovo har OSSE ett fredsbevarande uppdrag, problemet är att parterna ännu inte godkänt det. Man är där utan slutgiltigt medgivande från de olika parterna, och man är icke beväpnad. Det gäller att dra slutsatser vad gäller rekrytering och utbildning. I Kosovoinsatsen har vi rekryterat militärer, poliser och andra civila personer. I framtiden måste vi ha mer samverkan mellan olika instanser; Rikspolisens, Sida, försvarsmakten osv.

Är det så att säkerhetspolitiken i ett läge utan omedelbara krigshot ändå har militariserats mer än tidigare? Finns det historiskt några komplikationer i att detta utvecklas?

Bo Huldt: Det förefaller som om det alltid har varit så att försvarsmakten är till för den yttersta katastrofen, men nu talar vi om medvetet och systematiskt användande av militära maktmedel för att bevara fred ute i världen. Det är en paradox.

Nils Daag: Det finns en parallell tendens till denna militariserande del (PFF-övningarna tex) och det är det förebyggande arbetet som inte uppmärksammas på samma sätt som de mer drama-tiska fredsframtvängande insatserna. Det gäller att utnyttja bägge benen.

Frank Rosenius: I de flesta andra länder har den nationella försvarsmakten alltid varit en del av säkerhetspolitiken men i Sverige har vi blundat för att använda försvarsmakten i säkerhetspolitiken på ett mer aktivt sätt.

Bo Huldt: När vi ska bygga en ny världsordning så inser man att de militära instrumenten ju finns tillgängliga. Det är enklare och går snabbare att sätta igång en stor militär övning tillsammans än att plötsligt omstrukturera nya ideologier och skapa nya handlingsmönster. En upptäckt av förbluffande betydelse.

Hur mycket civilt kunnande finns i Nato? Är Sverige världsbäst på civilt kunnande? Vilken planering finns vad gäller eftervård vid stora påfrestningar?

Olle Jonsson: Sverige är väldigt bra på civil beredskap. Vi har mycket att bidra med. bl.a. vår insikt att den civila beredskapen inte endast är något för några få utan att den engagerar hela vårt samhälle. Det finns även andra länder som har mycket att lära oss. När det gäller den psykologiska delen så finns det ingen Styrelsen för psykologiskt försvar inom Nato idag. Sådana frågor hanteras till viss del inom civil protection, men frågorna behöver utvecklas mycket mer inom alliansen. Detta är ett område som är värt att fundera kring.

Vad finns det för kontakter/samband mellan Nato som ska anta en ny strategi och OSSE som ska anta en ny säkerhetsstadga? Hur agerar Sverige?

Nils Daag: Det är två helt skilda typer av dokument, kontakterna mellan organisationerna är knappt existerande. Sveriges roll i Natos strategiska koncept är mycket begränsad, det handlar om att vara med i den del som kan beröra samarbete med icke-Nato-medlemmar. Vad gäller OSSE:s säkerhetsstadga är det en annan sak. Vi tillhör de länder i Europa som har arbetat starkast för att göra OSSE till en väl fungerande organisation. Kopplingen är att utmaningarna vi har framför oss kan inte hanteras av någon enskild organisation, ett antal organisationer som kompletterar varandra behövs. Samverkan är nyckelbegrepp.

Är det inte ett önsketänkande att Sverige ska ha de internationella uppgifterna som huvuduppgift och då ha med alla vapenslagen? Är det egentligen möjligt?

Frank Rosenius: Finns många vinklingar på det här, men vi går mot interoperabilitet i alla vapenslag. Och ska vi ha försvarsmakten som ett säkerhetspolitiskt instrument så vore det märkligt om inte vårt eget närområde ingick. Det är frågan om vad vi har för behov. Om vi inte erbjuder något så får vi inga frågor om deltagande. Man måste visa att man kan. På marin- och flygsidan har vi i PFF-sammanhang visat vår förmåga. Och nu börjar det dyka upp Nato-förfrågningar om Sverige kan delta med flygspaning och vissa marina stridskrafter. Kom ihåg att en stor och viktig uppgift är att förhindra vapensmuggling.

Ska Sverige vara den nation som ställer upp med de förband som andra länder inte är så intresserade av - d.v.s markstridsförband. Ja, vi gör det i dag. På marin- och flygsidan har man ju fördelen att de är snabba att sätta in i ett område och snabba att dra ut. Men vi ska ha klart för oss att vare sig flyg- eller marinstridskrafter sannolikt kan ha den uthållighet som armén har.

Bo Huldt: Jag tror inte det vore en lycklig utveckling om de små staterna i Europa i huvudsak tillhandahöll infanteri och ingenting annat. När en fredsbevarande operation går riktigt illa är det där förlusterna uppstår.

Ger vi upp egna system som är bättre till förmån för Nato-system? Är det av nödvändighet vi går över till Nato-standard eller finns det andra fördelar? Finns det något område, rent praktiskt, där det är en nackdel att Sverige inte är medlem i Nato?

Frank Rosenius: Vi har haft en egen mycket kvalificerad utveckling av system och vi har ju tidigare valt våra egna, inte stormaktsanpassade system. Men fördelarna i lågkonfliktsammanhang är bl.a. logistiken. Det är lättare att samverka. Detta är en trend som alla länder ställer sig bakom, även Finland. Det är ingen nackdel att vi inte är med i Nato. Nato är väldigt öppen och inom ramen för PFF har vi full access till de områden som är av intresse för den här typen av verksamhet.

Hur kommer Sverige att ställa sig när CFE-avtalet kommer att revideras? Sverige var ju som alliansfri stat inte delaktig i det nuvarande avtalet.

Nils Daag: Först ska de stater som har ingått avtalet (Nato-länderna och fd Warszawa-paktsländerna) revidera detsamma och därefter kommer man att inbjuda andra stater. Så före mötet i Istanbul finns det ingen anledning för oss att ta ställning överhuvudtaget. Men avtalet berör oss i hög grad, och vi har anledning att framföra synpunkter på effekterna av avtalet.

Göran Persson

Statsminister

- Sveriges militära alliansfrihet ligger fast.
- Hoten om krig mellan stater sjunker undan även om vi ännu inte helt kan och får sänka garden.
- Lyckad EU-utvidgning den viktigaste frågan i Europa idag.

Aldrig någonsin har så många människor i så många länder kunnat rösta i fria val. Järnridån har fallit. Det Kalla kriget är över. Sveriges säkerhetspolitiska läge har inte varit ljusare på mycket länge. Sveriges utrikespolitik i denna nya tid, på tröskeln till ett sekel där vi faktiskt har möjlighet att nå demokrati, fred och ökat välbefinnande på hela vår jord, det är utmaningen! Den är stor. Den är svår. Men den har en moralisk kraft som gör den värd att arbeta för.

Jag vill peka på de stora och gryende möjligheterna till fortsatta mänskliga framsteg. Demokratien har sköljt som en befriande våg över världen. En demokrati startar inte krig. En demokrati styrs av folket - och folket önskar fred.

I Västeuropa har folken i land efter land röstat för rättvisa och jämlikhet. Socialdemokratins samhällsmodell framstår åter som en förebild med att ge varje människa frihet och möjligheter. Sydostasiens tigrar beskrevs bara för ett par år sedan som framgångsmodeller utan behov av folkstyrelse och offentliga skyddsnet. I dag är de tilltufsade och söker mer hållbart samhällskontrakt. I Afrika ser vi en lovande renässans i syd, men demokratin kan hotas av bakslag. I Latinamerika har pendeln svängt från diktatur till chockterapi med fördjupade klyftor. Även i det rika USA driver sociala problem och klyftor fram reformer.

Självklart finns det hot. Självklart kommer utvecklingen att drabbas av bakslag. Men i grunden ser vi att globaliseringen driver fram bättre samhällen, ökat välbefinnande och krav på ökad rättvisa. För mig som socialdemokrat och internationalist är det självklart att ta till vara dessa möjligheter. Det finns ingen enda väg. Framtiden formar vi nu - och vi gör det tillsammans med andra folk.

Vi kan välja: Antingen låter vi världsekonomin vara ett kasino där förlusterna socialiseras medan vinsterna stoppas i privata fickor. Eller så är vi lyhörda för människornas krav på samarbete för att minska kapitalrörelsernas negativa effekter. Om vi inte samarbetar kan frihandel förbytas i protektionism, öppenhet förbytas i aggressiv nationalism. Det gagnar ingen. Därför behövs samarbete mellan länderna nu mer än någonsin.

Tanken bakom det fria Europas fredsprojekt har visat sig riktig. Det ekonomiska samarbetet har flätat samman människors öden. Länder löser gemensamma problem tillsammans. Fram växer bilden av de principer som är nödvändiga för att nästa sekel ska utvecklas mot ökad trygghet och fred. Demokrati och värdegemenskap som ger människor frihet och ansvar.

Ekonomiskt integration där människor berikas av ömsesidiga intressen. Internationella institutioner som tillåter olika intressen. Ökad rättvisa där varje människa får del av det ökade välståndet.

Detta är EU:s hörnpelare. Därför är Unionen idag vårt mest användbara och kraftfulla säkerhetspolitiska redskap. Trots bristerna vi ser är EU den mest progressiva av alla regionala organisationer. En lyckad EU-utvidgning är just nu den viktigaste uppgiften i Europa.

Vårt medlemskap i EU har varit framgångsrikt. Sverige kan påverka. Fler jobb, mer jämställdhet, utrikespolitiska initiativ och handfast konfliktlösning, öppna och sparsamma institutioner - allt har blivit kännetecknande för Sverige i EU. Vi är stolta men inte nöjda. Vi är alla EU-kritiker på de områden där vi vill se förbättringar.

Euron är en realitet. Även om Sverige inte är med från starten har vi ett intresse av att den gemensamma valutan blir en framgång.

Det Kalla krigets slut har påverkat politiken och vardagen tydligare i Östersjöländerna än i någon annan del i världen. Se på de baltiska staternas frigörelse. Se på Tysklands återförening och se på Polens öppenhet och Rysslands demokratisering. Allt detta har lett fram till tusentals möten mellan människor.

I min vision från 1996 om en offensiv för utveckling och förnyelse runt Östersjön har vi kommit långt. Östersjöhandeln växer snabbt. Vi köper mer från Estland än från Portugal, Brasilien eller Sydkorea. Svenska företag investerar i dessa nya marknader. Vi arbetar på politisk nivå. Kontakter ska knytas för lång tid framöver. 1999 satsar vi särskilt på Polen.

Den logiska följderna av samarbetet kring Östersjön är EU:s utvidgning. Estland förhandlar - även Lettland och Litauen bör snart få börja förhandla. Lite tillspetsat har jag ibland sagt att nyckeln till Europas framtid kanske ligger i Moskva. Om den ekonomiska krisen fördjupas ytterligare kan den fördröja den positiva utvecklingen i Öst- och Centraleuropa.

Sverige har inga fiender. Det finns ingen risk för invasion som syftar till ockupation under det närmaste decenniet, förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga, enligt försvarsberedningen i politisk enighet och på inrådan av försvarsmakten.

Sveriges långa period av fred sammanhåller med vår historia som militärt alliansfria. En erfarenhet som präglar vår hållning och Sveriges roll i Europa och världen. Nu sägs det allt oftare i den nya säkerhetspolitiska situationen att det finns skäl för vårt land att överge vår säkerhetspolitiska linje. Ibland är argumentet att det inte längre finns några fiender att vara neutral emellan. Ibland att den bantning av totalförsvaret som vi kunnat göra pga det gynnsamma säkerhetspolitiska läget inte längre gör det möjligt att upprätthålla vår militära alliansfrihet. Argumenten är svaga och tar ut varandra.

Sveriges militära alliansfrihet ligger fast. Denna politik tjänar bäst både vårt och hela Europas intresse. Vår säkerhetspolitik bidrar till stabilitet i närområdet. Det finns inget tryck utifrån på Sverige att byta väg. Sverige deltar och driver på militärt samarbete i Europa med såväl alliansfria som Ryssland och NATO-länderna. Vi har inga problem att bejaka ”det nya NATO” och dess roll som militär ryggrad i europeisk krishantering.

Alliansfriheten hindrar oss inte - snarare tvärtom - från att delta i diskussionen om EU:s roll och ansvar för att förebygga och lösa konflikter. Sverige och Finland har fått gehör för att humanitära, krishanterande och fredsfrämjande insatser skrivs in i EU:s fördrag. Sverige tar fullt ut sin del av ansvaret för freden i Europa.

Naturligtvis är Sveriges militära alliansfrihet inget självändamål. Den är ett medel för fred och säkerhet. Vår alliansfrihet står inte i konflikt med andras säkerhetspolitiska val, men ger möjligheter till bidrag till säkerheten i vår världsdal. Vi behöver inte andras försvarsgarantier och det är inte genom att ge sådana som Sverige bäst bidrar till säkerhet i det nya Europa. I framtiden kommer nationella försvar och traditionella militära säkerhetsgarantier att få mindre betydelse. Där är vi dock inte ännu.

Rysslands samarbete med övriga Östersjöstater och inlemmande i övriga Europa är avgörande för att en trygg euroatlantisk säkerhets- och samarbetsordning ska växa fram. En förtroendefull dialog mellan Ryssland och Baltikum skulle innebära ett viktigt steg framåt för säkerheten i Östersjöområdet. Ryssland har ett särskilt ansvar som den större parten. De nästan färdiga gränsavtalen bör slutbehandlas.

I övermorgon blir Polen, Tjeckien och Ungern medlemmar i Nato. Dessa medlemskap har överväldigande folkligt stöd. Jag utgår från att detta respekteras av alla - inte bara grannländerna. Alla staters frihet att välja säkerhetspolitisk väg måste respekteras. Säkerhetspolitisk stabilitet för varje land ligger i allas intresse.

Därför välkomnar vi det engagemang som USA visat för vårt område. Och därför välkomnar vi en stark rysk medverkan i allt Östersjösamarbete. Sveriges omfattande och mångskiftande insatser i Bosnien, Kosovo, Makedonien, Kroatien och Albanien är ett handfast uttryck för vår insikt om ett gemensamt ansvar.

Sverige har lång tradition av att stå i frontlinjen i arbetet mot kärnvapen, liksom biologiska och kemiska vapen. Nedrustningen har gjort stora framsteg, men två grundläggande problem återstår:

Så länge kärnvapen finns, finns risken att de används.
Så länge massförstörelsevapen finns, riskerar de att spridas.

Jag är glad att vi har en god samsyn om Sveriges säkerhetssituation. I arbetet inom försvarsberedningen och i överläggningarna med de borgerliga partierna fanns en allmän insikt om nödvändigheten av en omorganisation, men jag beklagar att vi inte nådde en bredare enighet.

Den partipolitiska striden klarar vi i en fredlig tid, men de som drabbas av oron är naturligtvis försvarets och försvarsindustrins anställda. Jag vill ge dem en eloge för beredskap till förändring. Det är professionellt att kunna ”gilla läget” och göra det bästa av det. Det är också budskapet i ÖB:s brev till försvarets personal den 15 februari som jag uppskattar. Det är utomordentligt svåra beslut som väntar. De kommer att innebära stora påfrestningar både för enskilda och för regioner. Det är rimligt att staten i detta sammanhang tar sitt fulla ansvar.

Det förslag som vi nu lämnar till riksdagen ger ett mer relevant försvar som kan möta de aktuella hoten mot vår säkerhet. Hoten om krig mellan stater sjunker undan även om vi ännu inte helt kan och får sänka garden. Anpassningsförmågan vid ett sämre läge är central. Vi kommer att ha ett modernt försvar. Vi har god teknisk förmåga. Vi har professionella officerare med allt högre utbildning. Vi behåller en god samhällsförankring och ett brett rekryteringsunderlag genom värnplikt. Försvarsindustrin har antagit sin utmaning och specialiserats ytterligare i internationell samverkan.

Ur samarbetet mellan staten och företagen har en enormt framgångsrik försvarsindustri vuxit fram. Vi är ett av de få länder som tillverkar ett fjärde generationens stridsflygplan. Och när man är ute i världen händer det av och till att man faktiskt stöttar en och annan exportansträngning vad gäller just det här planet. Då tävlar vi med Frankrike och USA - det är någonting värt att reflektera över; den enorma kompetens och kapacitet som ligger i det faktum att ett så litet land som Sverige hade förmågan att utveckla ett konkurrenskraftigt fjärde generationens stridsflygplan. Den kompetensen får vi inte spela bort.

Vi är världsledande tillverkare av konventionella ubåtar. Vi har utvecklat ett världsunikt luftburet radarsystem. Det är viktigt att försvarsindustrin nu går in i nya allianser. Vi måste klara att behålla ett industriellt kunnande i absolut världsklass i Sverige samtidigt som hela industrin anpassas till en lägre nivå. Det blir svårt men är nödvändigt.

Sist men inte minst får vi ett försvar som än mer aktivt kan delta i fredsfrämjande insatser. Världssamfundet måste bli bättre på förebyggande insatser, men det kommer ändå att behövas fredsfrämjande militära insatser.

För tusentals svenskar är freden redan en handgriplig och vardaglig arbetsuppgift - idag deltar 844 svenska soldater och poliser i tjugo missioner. Förmågan att kombinera militära, polisiära, medlande och humanitära uppgifter på ett mänskligt och bra sätt är kännetecknande för alla dessa svenska fredsarbetare. De fullföljer en fin svensk tradition.

Låt mig avsluta med några ord om folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Respekten för folkrätten är helt avgörande för ett land som Sverige. Regeringen har därför konsekvent hävdad att militära medel bara får användas i självförsvar, i extrema nödsituationer och efter beslut i FN:s säkerhetsråd. Det är betryggande att denna linje, som inte är utan problem och ibland begränsar en kortsiktig handlingsfrihet, vinner stor uppslutning, inte minst i Europa.

Kinas brutalare attityd till sina medborgares rättigheter är oroande. Dödsstraffet är ett fruktansvärt brott mot människovärdet. Ändå tillämpas de i länder som Kina och USA. Det är en skam. Den svenska regeringen kommer bestämt att hävda att kravet på att dödsstraff avskaffas för att ansökarländer ska kunna beviljas medlemskap i EU.

Seminariedeltagare! Hoten mot vår säkerhet kan bara avväjas i gemenskap, och om knappt 300 dagar går vi in i ett nytt sekel. Vi har anledning att känna hoppfullhet. Vad jag idag har velat skicka med er i ert fortsatta arbete är detta:

Vi lever i en tid då världens länder är mer sammanflätande än någonsin.

Vi lever i en tid då demokratin står starkare än någonsin.

Vi lever i en tid av avspänning och ökad säkerhet.

Aldrig förr har förutsättningarna för att skapa en rättvisare värld varit så stora. Aldrig förr har förutsättningarna för att skapa en fredlig värld varit så goda. Låt oss stå på människornas sida - för deras fredslängtan och deras förnuft.

* * *

Vi tackar statsministern för ett mycket brett anförande om svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Låt mig ställa en fråga till dig: Behovet av en mycket stor omställning av försvarsmakten - är det självklart att den automatiskt innebär de besparingar som är fastlagda i försvarspropositionen? Finns det inte en spänning mellan det stora omställningsbehovet och, som du själv understryker, att upprätthålla teknologisk kompetens?

Göran Persson: Vi har ju sparat på försvarsmakten, med ständigt högre kostnader, i säkert tjugo års tid. Det är så det har gått till, om man tittar bakåt. Jag har med viss förvåning jämfört de svenska försvarskostnaderna med övriga i vår omvärld. Vi ser ju att, trots den ibland mycket omfattande och ibland hätska debatt vi har haft i Sverige om neddragningar i försvaret, vi faktiskt drar iväg vad gäller försvarsutgifter. Vi är inte ensamma om den utvecklingen - att försöka omstrukturera och dra ned på utgifter. Och det är väl en i Gud behaglig gärning att få medverka i en neddragning av försvaret därför att världen blivit fredligare.

Men det är ju så att det handlar om tunga system, om kvalificerad teknisk utrustning. Det handlar om anläggningar och ansvar för människor. Vi vet att det vid sådana omställningar tar tid innan man ser de ekonomiska effekterna. De ambitioner som nu finns i försvarspropositionen och i uppgörelsen hoppas jag att vi kan infria.

Jag minns från min tid som finansminister, stenhårda förhandlingar med nedrustaren Thage G Peterson som efter obevekliga insatser i nedrustningens tjänst lyckades höja försvarsutgifterna med tretton procent. Det finns en realism även i vår uppfattning om vad som är möjligt. Men det är ingen tvekan om att vi måste gå i den riktningen. Vi ska gå i den riktningen. Vi kommer att friställa resurser. Sedan vet jag att detta blir stora påfrestningar för individer och regioner.

Det är inte så att de förband som hotas ligger i tillväxtens boningar. Många av de orter som nämns utmärks redan nu av kraftig arbetslöshet och vikande försörjningsförutsättningar. Det jag sa i talet om statens naturliga och rimliga ansvar innebär naturliga kostnader. Men vi får aldrig hamna i det läget att vi behåller försvarsanläggningar av regionalpolitiska skäl.

Det vore förödande för all den professionalism som måste finnas i ett modernt försvar. Den dagen man börjar inse att uppgifterna utförs på en viss plats vid ett visst tillfälle därför att man ska klara regional balans - vid det tillfället är det professionella uppdraget slutfört. Vi måste hela tiden ha uppgiftens natur klar framför oss. Den måste bygga på en nykter bedömning av vår omvärld, den ska resultera i en handfast och klar organisation och den måste vi ta ekonomiskt ansvar för.

Nu vill vi dra ned den därför att vi har en bättre omvärld. Det kommer att ge en del besparingar. De besparingarna vill vi föra över till andra sektorer som skriker efter resurser.

— — —